

РЕЦЕНЗІЯ

на дисертаційне дослідження Бакка Юлії Валеріївни
на тему: «Гендерні особливості розвитку самостійності особистості в юнацькому віці», представлене на здобуття наукового ступеня
доктора філософії за спеціальністю 053 Психологія

Дисертаційне дослідження Бакка Ю. В. присвячене актуальній науковій проблемі – дослідження гендерних особливостей розвитку самостійності особистості юнацького віку, розв'язання якої сприятиме активізації особистісно-професійного становлення юнацтва. В роботі вперше детально розкриваються соціально-психологічні детермінанти та гендерні особливості розвитку самостійності в юнацькому віці.

У вступі дисертанткою чітко визначено об'єкт, предмет, мету, завдання та гіпотезу дослідження, згідно з якими логічно побудовано визначення теоретичних підходів до вивчення проблеми, а також констатувальний і формувальний експерименти. Надійність отриманих наукових результатів базується на використаних наукових принципах, зокрема детермінізму, єдності свідомості і діяльності, розвитку, системності.

Наукова новизна дисертаційного дослідження Бакка Ю. В. полягає у тому, що вперше було розглянуто становлення самостійності особистості у структурному, функціональному, онтогенетичному та гендерному аспектах різних концептуальних парадигм та її фундаментальних атрибутів: суб'єктності, здатності до саморегуляції, самоактивності; виявлено ціннісно-сміслові кореляти феномену самостійності/несамостійності та гендерні особливості особистісних детермінант розвитку самостійності в юнацькому віці.

Дослідження має практичне значення, яке полягає у використанні моделі та корекційно-розвивальної програми активізації самостійності в юнацькому віці для особистісного саморозвитку психологами у рамках розробки тренінгових програм та проведення індивідуальних консультацій працівниками психологічних служб ЗВО для допомоги у становленні самостійності студентів, викладачами у дисциплінах відповідних освітніх програм та науковцями у подальших дослідженнях феномену самостійності як інтегральної характеристики суб'єктної активності особистості.

Перший розділ дисертації присвячено визначенню теоретичних підходів до вивчення проблеми гендерних особливостей розвитку самостійності в юнацькому віці. Зокрема, автором чітко розкрито наукові уявлення про становлення самостійності особистості у структурному, функціональному, онтогенетичному та гендерному аспектах різних концептуальних парадигм; обґрунтовано соціально-психологічні детермінанти становлення самостійності та гендерний аспект її розвитку, сензитивність юнацького віку для актуалізації ціннісно-сміслових корелятів у розвитку самостійності.

В цілому визначені дисертанткою підходи до вивчення заявленої проблеми свідчать про високу сформованість умінь та оволодіння теоретичними методами дослідження – аналізу, узагальнення, порівняння, систематизації та класифікації наукових положень.

Другий розділ дисертації містить опис методичного інструментарію та етапи проведення емпіричного дослідження, кількісний і якісний аналіз його результатів. Дисертанткою обґрунтовано визначено основні ціннісно-сміслові кореляти феномену самостійності (відповідальність, здатність ухвалювати рішення, незалежність, уміння/здатність вирішувати проблеми, здатність/можливість дбати про себе, забезпечувати себе, уміння/здатність здійснювати дії самому, самореалізація, свобода вибору, самоконтроль, упевненість у собі, цілеспрямованість, вміння визнавати і виправляти помилки, дорослість, вміння оцінювати ситуацію) і несамостійності (залежність, безпорадність, неможливість ухвалювати рішення самому, невпевненість, безвідповідальність, зовнішній контроль, безініціативність, байдужість, інфантилізм, нездатність робити висновки, некритичне сприйняття інших).

Автором встановлено також рівні прояву показників вродженої і набутої самостійності, конструктивної і деструктивної ролі самостійності, а їхні характеристики проаналізовано залежно від типу статево-рольової ідентичності особистості – маскулінного, андрогінно-маскулінного, андрогінно-фемінного, фемінного.

Виявлено специфіку особистісних детермінант розвитку самостійності в юнацькому віці (самодетермінованості, саморегульованості, самореалізованості як складових опосередкованої самооцінки особистості) для різних статево-рольових груп досліджуваних, які було покладено в основу побудови корекційно-розвивальної авторської програми розвитку самостійності.

Зазначена програма, її обґрунтування, змістові та процесуальні аспекти побудови та якісні і кількісні результати апробації представлено в третьому розділі дисертації. Побудова програми на активізації конструктивних тенденцій становлення самостійності особистості студентів з урахуванням гендерного аспекту (вільний вибір гендерної ідентичності, заохочення до оволодіння діяльністю, що відповідає інтересам особистості, тенденція до усунення впливу жорстких, стереотипних гендерних схем поведінки, відмова від традиційних патріархальних моделей функціонування) сприяли проявам ініціативності, активності, відповідальності та інших ознак досліджуваного феномену, про що свідчать кількісні показники в формувальній групі після апробації програми.

Слід підкреслити, що широке використання на всіх етапах дослідження методів математичної статистики робить дослідження переконливим і свідчить про культуру психологічного дослідження.

Представлені на завершення роботи методичні рекомендації щодо розвитку самостійності особистості юнацького віку з урахуванням її гендерних особливостей

підкреслюють практичне значення роботи, а їхнє представлення в сукупності з діагностичним інструментарієм та розгорнутою програмою тренінгу у вигляді навчально-методичного посібника стало б у нагоді як практичним психологам у школах, так і викладачам у закладах вищої освіти в якості базового матеріалу для розробки вибіркової дисципліни заявленої тематики у ЗВО.

Загалом дисертаційна робота Бакка Ю. В. є завершеним науковим дослідженням, яке відповідає вимогам «Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії», затвердженого Постановою Кабінету Міністрів України № 44 від 12 січня 2022 р., та Вимог до оформлення дисертації, затверджених Наказом МОН України № 40 від 12 січня 2017 р.

У дисертації Бакка Ю. В. наявні нові теоретичні та практичні напрацювання у галузі знань 05 Соціальні та поведінкові науки за спеціальністю 053 Психологія, робота виконана на належному рівні та може бути рекомендована до захисту у спеціалізованій вченій раді.

Рецензент:

завідувач кафедри соціальної психології

Факультету психології

УДУ імені Михайла Драгоманова

